

Ігор Тесленко

Організація і функціонування засадного суду князів Острозьких (до постановки проблеми)

Описуючи у шостому томі «Історії України-Русі» стан господарського освоєння південно-східних околиць Речі Посполитої періоду правління перших двох Вазів, Михайло Грушевський надзвичайно влучно назвав головних ініціаторів колонізації пристепових пусток і, по суті, реальних володарів краю, «удільними князями нової генерації»¹. Про особливий статус представників цього вузького кола людей свідчили не лише величезні статки і розлогі спадкові володіння з сотень міст і сіл, а й посідання ключових урядів в регіоні і державі, авторитет серед шляхетської братії, незалежна політична позиція. У цілій Речі Посполитій аристократів такого калібру було небагато, й князі Острозькі, поза сумнівом, належали до їх числа.

Підкреслюючи своє монарше походження від Святого Володимира, київський воєвода, маршалок Волинської землі і володимирський староста з Божої ласки князь Василь-Костянтин Острозький (1526–1608 рр.) та його нащадки були володарями величезного маєткового господарства, яке у тогочасних джерелах згадується під назвою Острозького князівства. Складові елементи цієї «держави в державі», що доволі промовисто іменувалися повітами, нараховували від кільканадцяти до кількох десятків населених пунктів і являли собою судово-адміністративні округи. З числа осілих у повіті слуг-зем'ян формувалися окремі підрозділи (хоругви) приватного війська. Серцем «імперії Острозьких» був княжий двір, модель якого нагадувала королівський двір.

¹ Грушевський М. Історія України-Руси. Т. 6. Київ, 1995. С. 288.

Система відносин між князем та його слугами і підданими вибудовувалася за правилами, які встановлював дідич-землевласник. Від самого початку існування Острозчини в його руках зосереджувалася вся повнота влади над залежним населенням. Оскільки маєтки роду тривалий час були компактно розташовані на території Волині, можна припустити, що початково прерогатива здійснювати судочинство належала виключно князеві. Відколи на початку XVI ст. володіння Острозьких почали стрімко розростатися, управляти ними ставало все складніше. До того ж великий литовський гетьман кн. Костянтин Іванович Острозький (1461–1530 рр.) – талановитий військовоначальник і політик загальнодержавного масштабу – багато часу проводив поза межами родових володінь. Відтак, частку своєї влади йому довелося делегувати старшим слугам, які, отримавши титул намісників, проживали в певній окрузі і від імені князя керували нею. Для виконання покладених на нього обов'язків, намісник формував штат своїх помічників, що разом з ним складали замковий уряд. Один з прямих обов'язків намісника полягав у вирішенні судових справ між жителями ввіреної йому території. Сторона, яку не задовільняв вирок замкового суду, могла апелювати безпосередньо до свого володаря – в такому разі її питання повторно розглядалося «за двором» князя.

На сьогодні в історіографії бракує робіт, присвячених функціонуванню задворних (двірських) судів представників руської аристократії XVI – першої половини XVII ст., що значною мірою пояснюється станом збереження джерел. Докладно вивчити діяльність цих судів на прикладі роду Острозьких допомогли би двірські книги, жодна з яких, на жаль, не дійшла до нашого часу. Відомо, що практика їх ведення існувала вже на початку 1560-х рр.² Окрім судових вироків в апеляційних справах до книг вносилися й інші записи, у тому числі заяви від осіб, прямо не пов'язаних з Острозькими.

За відсутності книг цінним джерелом інформації про функціонування суду є князівські розпорядження, видані вже після оголошення вироку у справі, яка розглядалася «за двором». На деякі важливі свідчення можна натрапити і у ґродських та земських книгах. Наприклад, саме тут регулярно знаходимо повідомлення про виклик до задворного суду³. Можна

² Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рукописів, ф. 5, спр. 4043/II, арк. 20–20 зв. (див. додаток 2).

³ Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК України), ф. 28, оп. 1, спр. 22, арк. 666 зв.–667, 667 зв.–668; спр. 45, арк. 719; спр. 46, арк. 556 зв.; Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (далі – НГАБ), ф. 1737, воп. 1, спр. 14, арк. 371; спр. 16, арк. 306. Зразок позову до задворного суду кн.

було би припустити, що цю місію виконували спеціально відряджені слуги князя, однак виявляється, що позов, за звичною для шляхетського соціуму процедурою, вручав у присутності свідків повітовий возний (з кінця XVI ст. возний генерал). Оскільки позов передбачав прибуття сторін до двору, який не мав постійного місця розташування і був рухливим, а володіння дому Острозьких знаходилися іноді у найвіддаленіших закутках Речі Посполитої, то й термін явки у кожному окремому випадку був різним і варіювався від 2 до 4 тижнів.

Які справи розглядалися безпосередньо князем? Судячи з виявлених документів, левину долю складали справи, де сторонами були вихідці з Острозького князівства, спір між якими не був вирішений на рівні замкових судів. Наприклад, у вересні 1603 року князь Василь-Костянтин Острозький особисто розглядав суперечку між власними ленниками Богданом Суємським та Василем Лясотою-Стубельським, які не могли поділити частку в селі Суйми Дубенської волості⁴. Інший, дещо відмінний, випадок – звернення до задворного суду пана Андрія Посадовського, який звинувачував Яроша Борховського у нападі на висулжений ним маєток (1612 р.). Обом учасникам конфлікту походили зі Здетельської волості князя Януша Острозького, тож справу для початку мали би розглянути у здетельському замковому суді. Однак Борховський посідав уряд місцевого намісника (старости), тому з'ясування суперечки довелося одразу перенести на суд патрона⁵.

Багато справ, які розглядалися на дворі магната, ініціювала шляхта, а також міщани і представники духовенства з-поза меж Острозького домену. Назвемо, для прикладу, інформацію про деякі з них. Так, у 1589 р. брацлавський воєводич князь Роман Сангушко, отримавши у Володимирському гродському суді несправедливий, на його думку, вирок у справі зі шляхтичем Станіславом Вориським, апелював до володимирського старости князя Василя-Костянтина Острозького. У результаті скарги перед очі Острозького мали постати одразу три сторони – його слуги-урядники з володимирського гроду і самі учасники конфлікту⁶. П'ятьма роками пізніше київські зем'яни Богдан Дешковський і Ян Огоновський позивали «за двором» того ж князя Острозького возного Петра Невмирицького, який начебто недобросовісно виконував свої обов'язки. Обом пози-

В.-К. Острозького див. додаток 1.

⁴ Archiwum Narodowe w Krakowie (далі – ANK), oddział I na Wawelu, Archiwum Sanguszków, teka 449, № 16.

⁵ НГАБ, ф. 1737, воп. 1, спр. 16, арк. 306–306 адв.

⁶ ЦДІАК України, ф. 28, оп. 1, спр. 22, арк. 666 зв.–667, 667 зв.–668.

вачі у строк з'явилися на Волині, але суд так і не відбувся, оскільки «его княжацькая милость княжа воевода киевский сам особою своею рачил для справ своих отехат на суд головный трибунальський до Люблина»⁷. Упродовж 1613–1614 рр. литовизького старосту і слугу князя Януша Острозького Вавжинця Бучайського двічі позивали «за двором» його патрона спочатку за скаргою фалимицького священика про побиття, пограбування і ув'язнення, а пізніше за звинуваченням заславських євреїв у порушенні угоди⁸.

Важливим аспектом в розумінні функціонування двірського суду є механізм розгляду справи і прийняття рішення. Хоча судочинство формально мав здійснювати сам князь, однак в дійсності при ньому практично завжди перебувала когорта слуг, які допомагали розібратися в перепетіях того чи іншого конфлікту. Зазвичай, це були люди досвідчені: адвокати, колишні або діючі члени ґродського чи замкового уряду, які на момент розгляду справи перебували на дворі князя. З часом, однак, виникла потреба постійно тримати під рукою правника-професіонала, який признався «суддею справ задворних».

В оточенні київського воеводи князя Василя-Костянтина Острозького таких «кабінетних» юристів ще не було, проте вони з'являться на дворах його спадкоємців. Одним із них був Ян Шостовицький, який у середині 1580-х рр. прислужував володимирському підстарості Андрію Романовському⁹, а наприкінці цієї ж декади розпочав активну адвокатську кар'єру і фактично одразу опинився у світі князя Януша Острозького¹⁰. Іншого відомого нам «суддю справ задворних» звали Анджеєм Модзелевським і був він слугою Анни зі Штемберка, вдови волинського воеводи князя Олександра Острозького. Двічі у 1630 і 1631 рр. натрапляємо на його ім'я і особливий титул у привілеях княгині Анни, адресованих міській громаді і настоятелям одного з костелів м. Ярослава¹¹.

⁷ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 45, арк. 957 зв.–958 зв.

⁸ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 45, арк. 719; ф. 28, оп. 1, спр. 46, арк. 556 зв.

⁹ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 35, арк. 82 зв.–83; ф. 28, оп. 1, спр. 19, арк. 360–360 зв.

¹⁰ Перша згадка про службу при боці кн. Януша Острозького датується березнем 1591 р. Щоправда, ще у 1588 р. Ян Шостовицький захищав в одній зі справ, що розглядалися у Володимирському ґродському суді, інтереси підданих кн. Василя-Костянтина Острозького, див.: Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 21, арк. 561 зв.–562 зв., 735 зв.–744 зв. (1588); спр. 24, арк. 164–164 зв. (1591); ф. 25, оп. 1, спр. 39, арк. 161 зв. (1591).

¹¹ Proksa M. Przywilej Anny ze Stemberku, księżnej Ostrogskiej, wojewodziny Wołyńskiej, dla Jarosławia z 1 sierpnia 1630 roku. Przemyśl, 1995. S. 75; Przyjacieli Chrześcijańskiej prawdy. Przemyśl, 1835. R. 3, z. 2. S. 113. У 1636 р. Анджей Модзе-

Як уже зазначалося, присутність в суді досвідчених слуг була необхідна для того, аби в разі ускладнень з винесенням вироку доручити їм додатковий розгляд справи. З рештою, саме так найчастіше і траплялося. Подібна процедура була традиційною при розгляді суперечок у великокнязівському суді, який, на відміну від розгалуженого королівського, еволюціонував значно повільніше¹². Перед тим, як оголосити власне рішення у вже згаданій вище справі між Богданом Суємським і Василем Лясотою-Стубельським, Василь-Костянтин Острозький призначив спеціальну комісію у складі двох своїх слуг Мартина Менжинського і Яна Вилежинського, які розпочали збір свідчень прямо на місці, поки обидві сторони перебували на дворі князя¹³.

Подібний приклад бачимо і у випадку розгляду справи Адама Ейнаровича, двірського слуги Василя-Костянтина Острозького, проти здетельських волощан Яна Заруби і Хусена Куркашевича про поранення і пограбування (1607 р.). Перша спроба вирішити питання у здетельському замковому суді закінчилася виправданням нападників, тож постраждалій стороні довелося апелювати до суду патрона і, врешті, подолавши сотні кілометрів непростого шляху на Волинь, стати перед Острозьким для повторного розгляду справи. Як пізніше переповідав Ейнарович, князь, «ужалившись такого великого морду», призначив спеціальну комісію з числа своїх слуг, до якої ввійшли ще двоє людей присутнього саме в цей час в Острозі князя Януша Острозького – володимирський підстароста Ян Прилепський і «суддя дворний» Ян Шостовицький. Результатом діяльності комісії став декрет, одразу затверджений київським воєводою¹⁴. Щоправда, вже за кілька місяців старий князь помер, рішення в цій справі було скасоване, а Ейнарович для додаткового розгляду справи був викликаний до суду тепер вже нового власника Острожчини¹⁵.

Окрім князя, його слуг, а також обвинувача і відповідача учасниками судового засідання могли бути і персональні пленіпотенти (адвокати) сто-

левський разом з іншими 16 адвокатами отримав доручення захищати інтереси княгині Анни у судах різних інстанцій, див.: ЦДІАК України, ф. 25, оп. 1, спр. 198, арк. 241–242.

¹² Див., наприклад: Лаппо И. И. Великое княжество Литовское за время от заключения Люблинской унии до смерти Стефана Батория (1569–1586). Т. 1. СПб., 1901. С. 391–394; Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M. Historia ustroju i prawa polskiego. Wydanie szóste. Warszawa, 2009. S. 266–267.

¹³ АНК, Oddział I na Wawelu, Archiwum Sanguszków, teka 449, № 16.

¹⁴ НГАБ, ф. 1737, воп. 1, спр. 10, арк. 124 адв.–125.

¹⁵ Там само, арк. 125 адв.

рін. У 1614 р. вони згадуються під час розгляду справи львівського міщанина Киркора Голубовича проти Симона Рабички, який також мешкав у Львові і, разом з тим, служив краківському каштеляну Янушу Острозькому¹⁶.

Враховуючи теперішній стан збереження джерел, можна тільки припускати, на які правові норми спирався князь і його помічники, здійснюючи судочинство і виносячи вироки у «задворних справах». Швидше за все, єдиного підходу до вирішення проблемних питань не існувало; судді використовували загальноприйняті правничі кодекси, а в разі потреби застосовували і норми звичаєвого права. З рештою, особиста симпатія князя відігравала не менш важливу роль. Чудовий приклад на підтвердження цієї думки ілюструє нам історія вирішення конфлікту між дубенськими зем'янами Богданом Суємським і Василем Лясотою-Стубельським. Перший з них претендував на третю частку в селі Суймах, яка колись належала його рідному брату Михайлу і яку одразу після його смерті, очевидно, в рахунок якогось боргу небіжчика, посів пан Лясота. З огляду на те, що в Михайла Суємського не було інших братів, окрім Богдана, саме цей останній мав відкласти гроші Лясоті і вступити у володіння означеною частиною села. Здається, власне таке рішення, відповідно до діючого законодавства, прийняли князівські комісари. Однак у підсумку суперечку зі своїм опонентом Богдан Суємський не виграв, а програв. Вирок князя був невтішним для нього: «prawo takie, aby brathu za braczką część pieniędzy wolno odlozyc bylo, tylko w maiętnosciach dziedzicznych zachowuie się, nie w cudzych, a pogotowiu nie w naszych, gdzie nam wolno kogo chciec przy niej zostawic (виділення наше – *I.T.*), dla tego pomienionego Stubelskiego przy thy części zachowawszy y list iemu dany stwierdzamy»¹⁷. На цьому розгляд дражливого питання завершився, позаяк сперечатися з винесеним вирок, апелювати до права і вищої справедливості жодного сенсу не було...

Такі важливі для розуміння правової культури шляхетського соціуму питання, як організація і функціонування патримоніального суду, потребують ґрунтового і всебічного вивчення. Перші спроби дослідити їх у цьому нарисі на прикладі князів Острозьких показують, що двірський суд аристократа значною мірою повторював модель організації задворного суду великого князя литовського, однак мав і свої особливі риси, найвиразнішою з яких була поява наприкінці XVI – на початку XVII ст. в ото-

¹⁶ Центральний державний історичний архів України в м. Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 258, с. 477 (див. додаток 3).

¹⁷ ANK, Oddział I na Wawelu, Archiwum Sanguszków, teka 449, № 16.

ченні магнатів професійних юристів, відзначених титулом «суддів справ задоворних». Ще одна особливість задоворного суду аристократа полягала у тому, що його остаточне рішення не обмежувалося якимись правовими нормами і більше залежало від особистого ставлення до суб'єктів судового розгляду.

Додатки¹⁸

№ 1.

1590, січня 21. – Здолбиця. – Позов до задовоного суду київського воєводи кн. Василя-Костянтина Острозького возному Станіславу Колонтаю в справі за звинуваченням його ігуменом Київського Пустинно-Микільського монастиря Никифором Туром в наданні неправдивих свідчень у суді.

Костентинъ кн[а]жа Острозское, воєвода киевский, маршалокъ земли Волынское, староста володимѣрский.

Возному земли Киевское шляхетному Станиславу Колонтаю.

Жаловалъ намъ игуменъ монастыря свѣтого Миколы Пустынского Киевского ѿтецъ Никиѳор Туровичъ и всѧ капитула чернѣцы того монастыря на тебѣ ѿ томъ, штож деи ты, будучи з уряду н[а]ш[о]го кгородского киевского приданым пану Василью Ходыце Кобузевичу Креницкому, земенину г[оспо]д[а]рскому повету Киевского, ку ѿгледаню неіакогось кгвалту спалѣна избы и попалѣна тыну и иных шкод во имѣню его Криничях, што себѣ пан Ходыка мѣнил быти поделано ѿт чернѣцовъ и подданных монастырских села Гвоздовского, не заховуючисе тамъ водлѣ пристоинности и повинности своеѣ возновское, над присѣгу свою, которуюсь чинил, справѣдливое все сознавать и до книгъ доносит, ты деи, будучи на тои справѣ, все иначеи, анижли дѣело и не такъ, іакось бачилъ, до книгъ вызналъ и тым неправдивым сознаньемъ своимъ тых уубогих законниковъ чернѣцов ѿ трудность и шкоду приправилъ, в чом видѣчи ѿт тебѣ быти чернѣцы не[мал]ую¹⁹ кривду и шкоду, ѿ том с тобою ѿчѣвисто перѣд нами уу права мовити, іавнѣ довести и правнѣ тот ѳальшь на тебѣ

¹⁸ Тексти додатків подані зі збереженням орфографії XVI ст., але з врахуванням сучасних правил пунктуації. Курсивом виділено виносні літери, скорочення і пошкоджені фрагменти тексти наведені у квадратних дужках, дати, в оригіналі подані кириличними літерами під титлом, передаються арабськими цифрами. Дякую Андрію Фелонюку за допомогу у підготовці до друку третього з наведених у додатку документів.

¹⁹ У цьому місці пошкоджений аркуш.

показати хочуть. Прото приказуємо тобі, абыс ты перѣд нами стал *от* подання тобі сего позву н[а]ш[о]го за чотыри недѣли и на жалобу чѣрнѣцом се уусъправѣдливиль там, гдѣ на тот час щасливѣ двором н[а]шимъ будѣм, а хоч станѣиш албо не станѣиш, ѡным противко тебѣ поступовати будут.

Писан ѡ Здолбицы року 90 гѣнваря 21 дня.

Миколаи Корчѣвскийи писар.

Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, ф. 2, спр. 20858, арк. 3. Оригінал з печаткою кн. В.-К. Острозького.

№ 2.

1560, січня 5. – Дубно. – Декрет кн. Василя-Костянтина Острозького у справі за скаргою канівського підстарости Івана Ясениницького на вонячинських підданих про викрадення табуну коней та інші збитки.

Выпис с книг Костѣнтина Костѣнтиновича *Острозского*, воеводы киевского, маршалка Волынского земли, старосты володимѣрского.

Лѣт[а] Бож[єго] 1560 м[є]с[є]ца гѣнваря 5 дня.

Кн[іа]зь єго м[и]л[ость] казал записати.

Постановившися ѡбѣдвѣ сторонѣ ѡчѣвисто: жалобная подстарости канѣвскийи пан Иван *Іасениницький* а *отпорная* подданыѣ г[о]с[по]д[а]р[є]ские вонячинские²⁰ на имя Ивона а *Олекса*, Михал, *Онацко* Пищенко, *Олекса* Малыи, жаловал пан Иван *Іасениницький* на тых подданных г[о]с[по]д[а]р[є]ских тымъ обычаємъ, иж дѣи “недавно прошлог[о] часу, кгда покрадено было в Канѣвѣ кони п[а]на моего и моих, так и товаришов моих, всих двадцать и чотыри кони, которых чѣрѣз час немалыми єсмо искали и траѣили єсмо ѡдного коня полового непырѣ[длѣ]ваног[о] з вижом вриadowым перѣд сѣломъ Вонячинскимъ на выгонѣ, [к]ды дѣи єсмо коня тог[о] были поб[ачи]ли межи иншими конми, до села до владу Вонячинского, хотячи ся выведати, хто бы ся до тог[о] коня был при-знал, то пак тот Ивона, будучи на тот час ѡтаманом у Вонячинѣ, с тыми помочниками своими поткавши на гребли, не допускаючи до села, ѡдного служѣбника пана моего Дворѣцког[о] и вижа кн[іа]зя Корѣцког[о] Гринка побили и поранили и их власныѣ кони по *отнимали* и *от* того лица ихъ

²⁰ Вонячин – нині с. Городище Літинського району Вінницької області України; у XVI ст. володіння великого литовського князя, на 1560 р. перебувало в триманні кн. В.-К. Острозького.

отбили, за котрым отбитемъ таа са шкода намъ не дееть ни от кого иншего, одно от них самых”.

Тые подданыє г[о]с[по]д[а]рськіє, чинячи отпор на жалобу п[а]на Іасениницького, до тог[о] отбитія лица, іако пан Іасениницький мєнил, так и до збитія тог[о] служебника и вижа не знали, и далєи того ничим не спираючи, просили, аби кн[іа]зь єго м[и]л[ость] имъ обєєм сторонамъ позволил, аби іакую вгуду слушную межи собою приняли.

Потом, пришедши перед кн[іа]зя єго м[и]л[ость] тые подданыє вонячинские вышеи помнєныє, подоброволне [!] вызнали, иж деи “с тоє вгуды вжє єсмо п[а]на Ивана Іасениницького за тую шкоду єго переєднали и подвезуємса з[а то] за все пану Іасениницькому заплатити и отдати сумою пятдєсят [копъ грош]ии лит[о]вских на рок пєвный, то єст от сєго дня пятницы м[є]с[є]ца гєнв[ара п]а[то]г[о] дня за шєсть || [арк. 20 зв.] нєдєл, которыи рок маєть припасти перед Мясопусты близко пришглыми в пятницу в року тепєрєшнємъ шєстьдєсѧтомъ”. Которыи рок заплатє пан Іасениницький, з ними доброволне принявши и на тую вгуду позволивши, вєдлє признанія тых подданных г[о]с[по]д[а]рських тую рєч до книгъ кн[іа]зя єго м[и]л[ости] записати дал, на што и выпис с книг под печатю кн[іа]зя єго м[и]л[ости] єму дан єсть.

Писан у Дубнє.

Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів, ф. 5, спр. 4043/II, арк. 20–20 зв. Оригінал (печатка на червоному воску відпала).

№ 3.

1614, липня 30. – Валовичі. – Декрет кн. Януша Острозького у справі за скаргою львівського вірменина і міщанина Киркора Голубовича на іншого львівського вірменина і міщанина та, водночас, княжого слугу Симона Рабичку про образу честі і погрози.

Ianus xiążę Ostroskie, castellan krakowski.

Na terminie dzisiejszym, z pozwu przypadaiącym, stanąwszy obli- || [c. 478] cznie przed sądem naszym Kirkor Hołubowicz, ormienin y mieszczanin lwowski, uskarżał sie przezs plenipotentą szwego pana Stanisława Mokrowskiego na Symona Rabczkę, ormienina y mieszczanina także lwowskiego, służbę naszego, iż sie targnął przezs przyczyny na dobrą sławę iego, mieniając go złodzieiem y zdraicą oycą szwego y domu szwe[g]o, a druga iż na zdrowie iego odpowiedzi y machinacie per subordinatas personas czyni, o co tenze Rabczka bєł pozwany

od actora terazniejszego do urzędu woytowskiego we Lwowie, ale gdy sie tam excipował a foro a woyt wolnym go a foro, iako sługę naszego, uczyniël, actor przełozywszy przed nami krzywdę szwoię, otrzymał na Rabiczkę pozew, iako na sługę naszego, s ktorego pozwu teraz terminum attentando prosił nas, abysmy mu z tego sługi naszego sprawiedliwosc uczynili w tych krzywdach, o ktore szkarzył.

Na którą zalobę iego pozwany Simon Rabiczka, personal[ite]r stojąc przed sądem naszym, nie wdawiając sie zaraz w controuersią, in causa principali affectował przez plenipotentą szwego Iakuba Brachowskie[g]o po actorze trzech rzeczy: recessiey ab appellatione interposita post curiam Sac[rae] Reg[iae] M[aiesta]tis na ten czas, kiedy urząd mieyski lwowski Rabiczkę, sługę naszego, a foro wolnym uczyniël, potym satisdationem de damnis, a na ostatek onus reconuentioris, to iest aby sie tu zaraz actor citato sprawił w tey sprawie, s ktorey ta oboia skarga iego uroszła, o czem była długa z obu stron controuersia y spor kędy pars actorea pokazywała, ze zadney z tych rzeczy de iure nie powinna czynic. Citata zas affectiones suas admissibiles esse ostendebat. A my ten spor per interlocutoriam nostram decidendo nakazalismy, iz pozwany nie powinien actorowi na propositiā iego sprawowac się, azby wprzod odstąpił od appellatiey swey, poniewaz o iedną rzecz nikt nie moze dwa razy czynic, takze tez onus reconuentionis, aby na się wziął, iz prawo iaszne o tym iest. Wszakze satisdationem pro damnis iako rzecz nie potrzebną y nie zwyczajną odciëlismy, którą interlocutionem naszą actor przyąwszy, y appellatiey swoiey zaraz odstąpił y sprawowac się in instanti w teyze sprawie pozwanemu dobrowolnie obieczał, a zatym prosił, aby pars citata in causa principali odpowiadała. Co gdysmy nakazali, pozwany przesz pomienionego plenipotentą swego sprawę o sobie dawaiąc, nie znał się do tego, aby Kirkora Holubowica miał zwac złodzieiem bądź ad acta aliqua, albo przed urzędem, bądź tez na stronie, ale iesli kiedy co mowiel, tedy to czynił non directe, ani tak, iako strona zadawa, ale tylko mowił ex p[rae]tensa iniuria, y uskarżał się przed ludzmi, ze “Kirkora nie będę miał za dobrego człowieka dokąd oycu memu y mnie rachunku ratione administrationis kramu naszego słusznego nie uczyni”, y to iednak mowił non malicica ani pro || [c. 479] posito certo animi, ale z zalu, co ani actorowi szkodzic nie moze, ani on eo nomine, iako de verbis iniuriosis et diffamatione conueniri p[ro]t, gdyz inconsultus calor iracundiae caret visio calumniandi.

Takową satisfaciā y obronę pozwanego actor zbiiając, pokazał swiadectwo authenticie z xiąg wyiętę, ktorym tego dowodził, ze Rabiczka zwał Kirkora directe złodzieiem przed Gabrielem Polibowskim, przed Simonem Zachariaszowiczem y przed Iwaszkiem Iakubowicem. Ale my, nie potrzebny byc ten dowod przeciwko samemu sobie rozumiejąc, nakazalismy Kirkorowi Holubowiczowi

od Simona Rabczki w tey sprawie de diffamatione satis esse factum, poniewaz przed nami in praesentia wielu zacnych ludzi wedle pierwszych obtron swoich negavit factum et reuocavit salua famon partis utriusque fama, tak, isz slawa y reputatia Kirkora Holubowica cala y w niwczym nienaruszona postawa, takze y Simona Rabczki non obstante eiusmodi reuocatione.

A iz sie tenze actor w drugiey części propositiey swey uskarzał na tegoz Symona Rabczkę, ze odpowiedzi y machinacie na zdrowie iego per subordinatas personas czyni tak, isz nie iest od niego bezpiechen, poniewaz nie pokazuie, zeby przesz to szkodę iaką dotąd miał odniesc, paenas przeciwko niemu o to extendere na ten czas nie mozemy, ale zakazuujemy, aby napotym takowych odpowiedzi y czyhania na zdrowie iego sam przesz się ani per subordinatas personas nie czynił sub vadio mille florenorum, o co forum do nas samego, ale ma w pokoiu y zgodzie, iako z przyacielem, mieszkac, poniewaz się przed nami obłapili, przeprosili y wszystkie dawne krzywdy umorzili.

Po tey decisiey naszej na propositiā y szkargę Kirkora Holubowicza pytalismy zosobna Simona Rabczki, iesliby sprawę iaką miał przeciwko Kirkorowi, aby onę zaraz proponował iure reconuentionis przez iego samego affectowaney, a przez nas nakazaney, iako się nizey przypomniało, który tamze zaraz szkargę swą przeciwko Kirkorowi, iako plenipotens oycy szwego, tym sposobem wnosiel, iz ten Kirkor Holubowic, bendącz przesz szesc lath factorem u oycy iego Caspra Zadykowica, maiącz w mocy szwey kram, registra, negociatią wszytką y insze rzeczy, a lidzby nigdy z tego nie czynił, bel y iest oycu iego y iemu szamemu multis rationibus podeyrzany, a nawięczy z tey, ze do iego oycy przystawiając, nie miał, iedno dwadziescia talerow, a teraz przemoze pod osmnascie tysięczy złotych, co nie szkąd inąd ma, iedno z tey factoriey, którą tak długi czas miał u oycy iego, którą siebie wbogacił, a ich zubozył. Prosił zatym, aby mu lidzbę uczyniel, a co || [c. 480] kolwiek by mu na lidzbie został, aby mu oddał za decretem naszym. A zeby Kirkor nie mowił, isz iemu nie nalezy o to czynic, poniewaz ocziec zyww, pokazał authentice plenipotentią oycy szwego, w ktorey mu dawa mocz zupełną czynic z Kirkorem in quocunque foro lidzby go sluchac, z nim componowac, y iakiem kolwiek bendzie rozumiał sposobem postępować.

Na co strona przeciwna, broniącz się y oczyszczaiąc, pokazała przeciwko tey skardze autenticum documentum quit oycy Symonowego Kaspra Zadykowica y Koscia Andrzejowica, ktorzi na ten czas spolny miedzy sobą handel mieli, y pany tego Kirkora beli. Czi in Anno 1606 die 20 May coram actis aduocatialibus leopolien[sibus] na pytanie Norsesza Hrehorowicza, który na ten czas Kirkorowi czorkę swą dawał, y Tobiasza Axentowicza, kupczow y mieszczan lwowskich, zeznali dobrowolnie, iz iem Kirkor wiernie y cznotliwie służył przesz wszystkie lata, iako przystoi cznotliwemu oyczowskiemu synowi, skąd się znaczy, ze nie

miał przez iego factorstwo zadney szkody, na co ma list ormienskiem ięzykiem napiszany z pieczęciami y podpiszami ludzi wyzszej mianowanych y samego pana Caspra Rabczki, a znowu ma tenze list na ięzyk polski przetlumaczony y w Zamosciu actikowany.

My tedy poniewaz Rabczka dowodow zadnych pokazac nie mógł przeciwko Kirkorowi, iako to y sam zeznał, ze ich nie miał, prosząc dla tego delationem ad munimenta, ktora mu iednak, iak niesluszna y reconuentey, od niego affectowanej, przeciwna, iest odcięta, e[t] contra autem Kirkor pokazał oyca Symonowego attestatią, ktora sapit vim morae quietationis, ktora prziznawa Kirkorowi Holubowiczowi wierne y cznotliwe poslugi, iakowe szkody nie czynią, Kirkora Holubowicza wolnym od skargi, rachunkow y sprawy tey czyniemy, widząc, iz się na słabym fundamencie zasadza dlatego, iz teraz bogaty, a przed tym nie miał nicz y w mei silentium perpetuum principałowi oycu i plenipotentowi synowi imponimus, ktory decret nasz sędziemu naszemu zadwornemu z pieczęcią naszą wydac roskazalismy.

Działo sie w Wałowiczach 30 Iulii Anno 1614.

Idem qui sup[ra].

Locus sigilli.

Центральний державний історичний архів України в м. Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 258, с. 476–480. Декрет пред'явив у Львівському магістраті для вписання до книг індуктів і протоколів спірних та кримінальних справ лавничого суду львівський вірменин Киркор Голубович 5 серпня 1614 р.